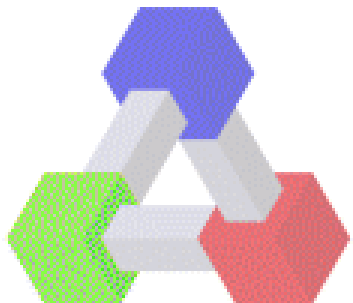

Osnovi Računarske Inteligencije

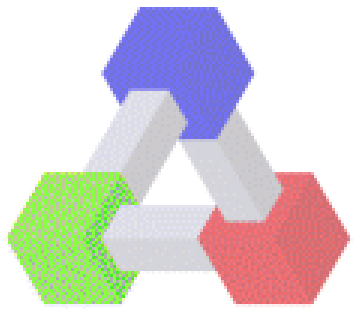
Predikatska logika
PROLOG

Sadržaj

- Proceduralno programiranje
- Deklarativno programiranje
- Reprezentacija znanja
- Zaključivanje
- Korišćenje

Proceduralno programiranje

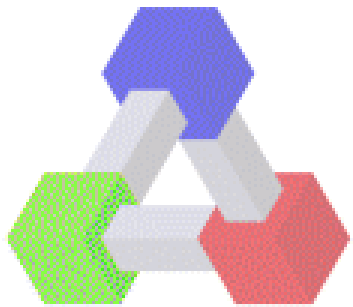

– Opisujemo način kako neki problem rešavamo

– Primer:

```
for(int i=0; i<20; i++) {  
    if(i%2==0)  
        printf("Broj %i je paran \n", i);  
    else  
        printf("Broj %i je neparan \n", i);  
}
```

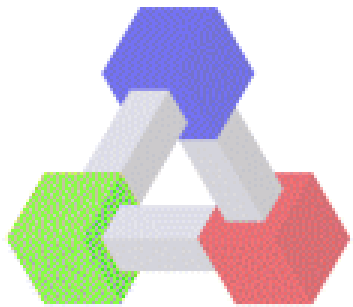
– Kako je ovde predstavljeno znanje?

Deklarativno programiranje

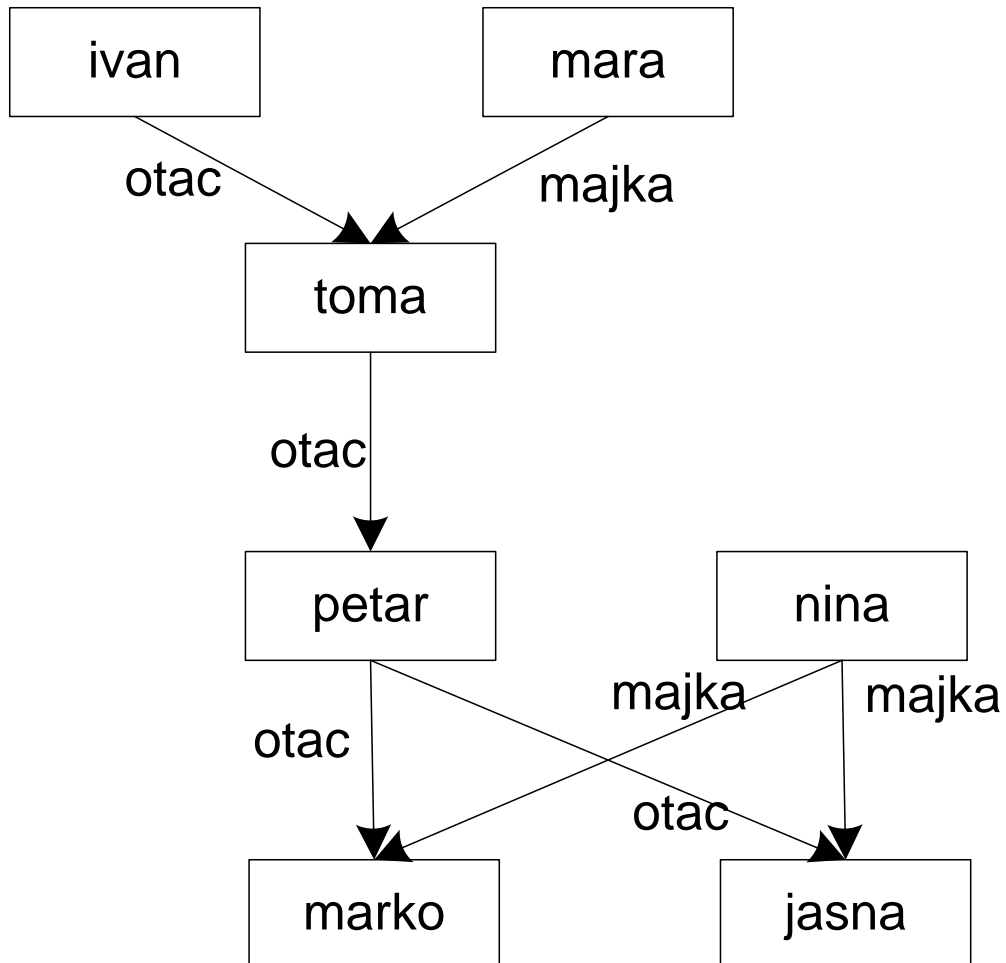

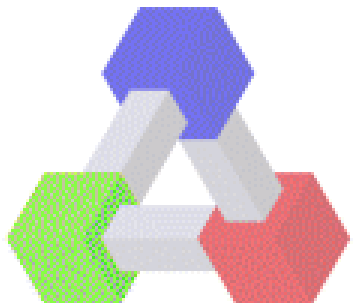
- Ivan je otac Tomi. Tomina majka je Mara. Tomino dete je Petar. Markov otac je Petar a Jasnina majka je Nina.
- Deda je očev ili majčin otac.
- Kome je Ivan deda?

Deklarativno programiranje

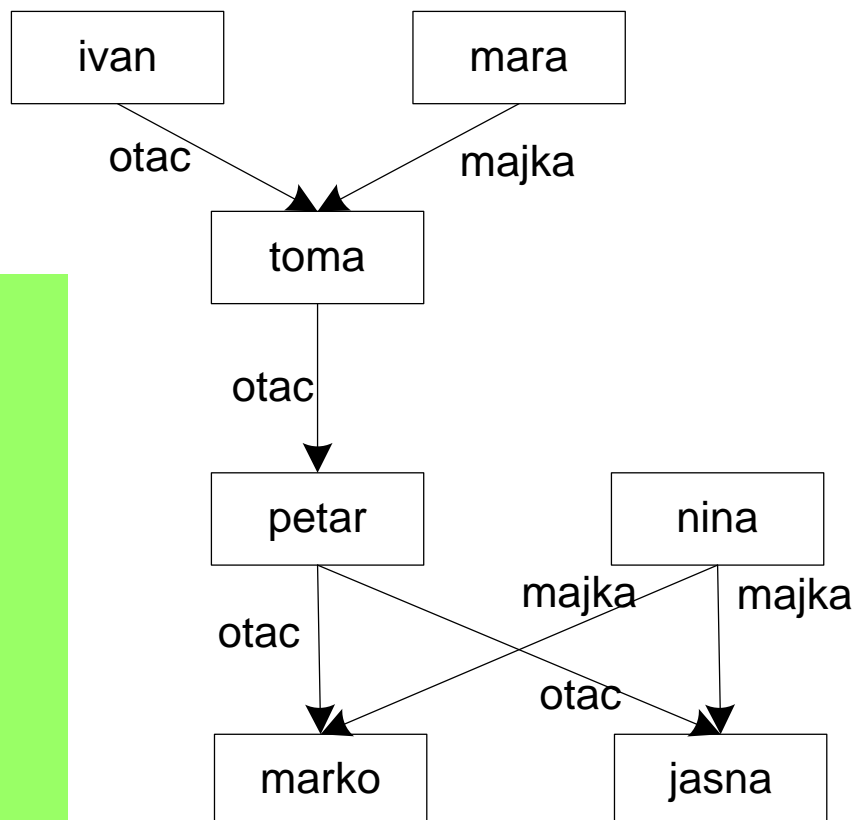

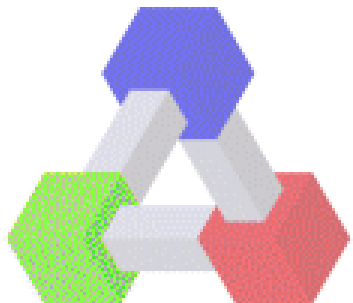
PROLOG

Baza znanja

Činjenice

```
otac(ivan, toma).  
otac(toma, petar).  
otac(petar, marko).  
otac(petar, jasna).  
majka(mara, toma).  
majka(nina, marko).  
majka(nina, jasna).
```


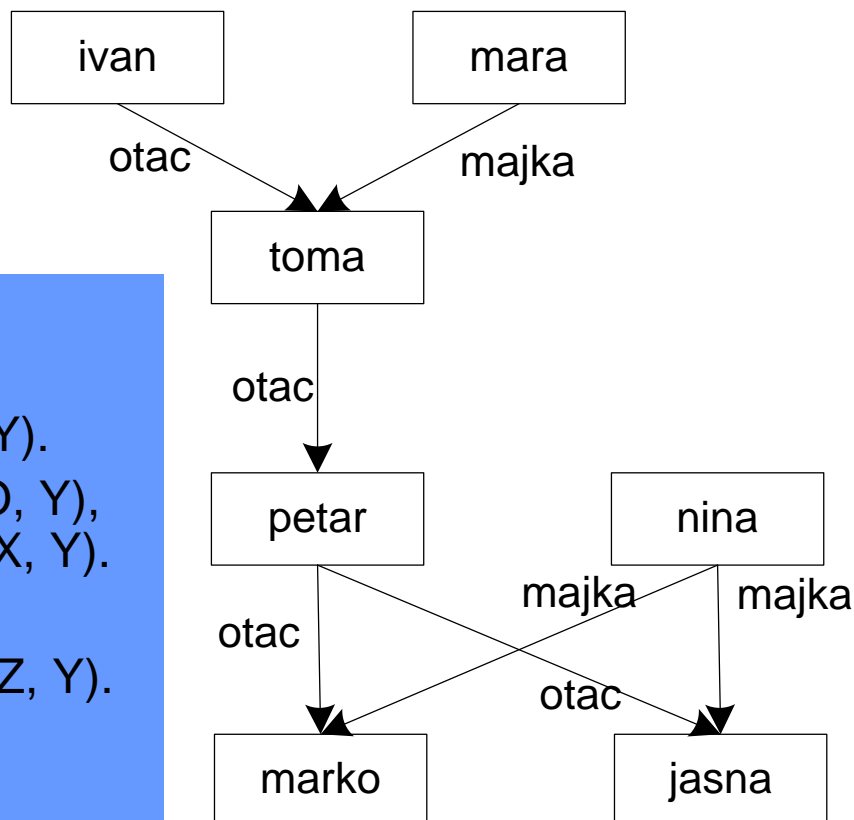

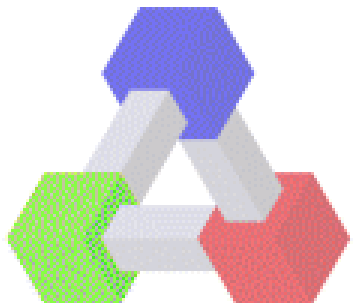
PROLOG

Baza znanja

Pravila

```
roditelj(X, Y):- majka(X, Y).
roditelj(X, Y):- otac(X, Y).
deda(X, Y) :- otac(X, Z), roditelj(Z, Y).
sestra(X, Y):- roditelj(O, X), majka(O, Y),
               pol(Y, z), razliciti(X, Y).
predak(X, Y):- roditelj(X, Y).
predak(X, Y):- roditelj(X, Z), roditelj(Z, Y).
predak(X, Y):- roditelj(X,Z),
               roditelj(Z,W),
               roditelj(W,X).
```


PROLOG

Ciljevi ili upiti

Kome je Ivan deda?

Da li je Mara Petrova baka?

Ko je deda?

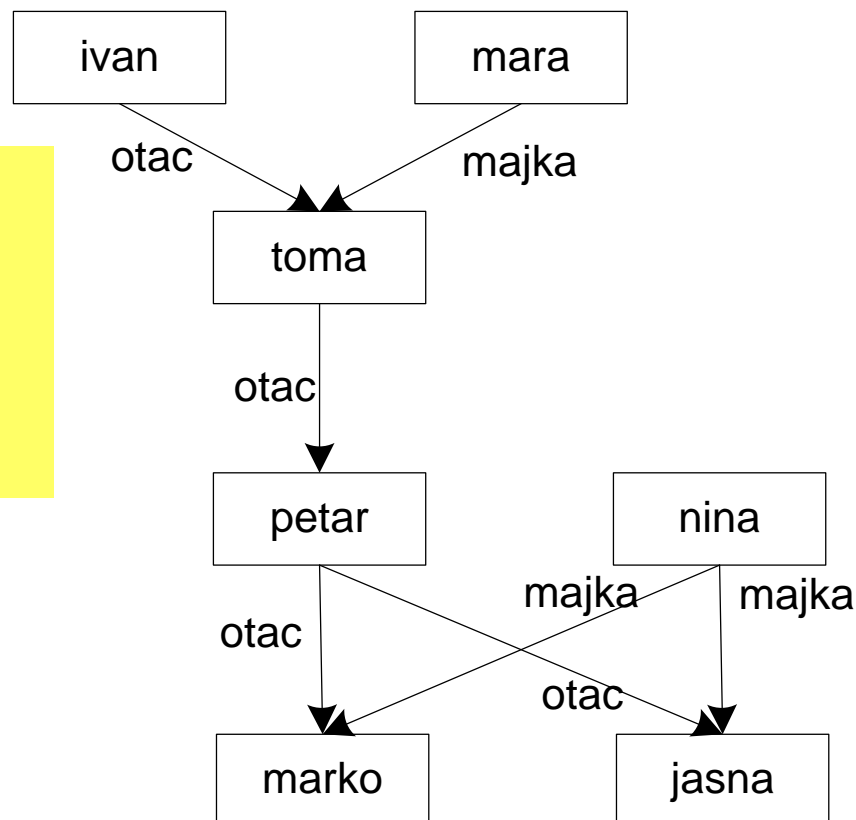
Koliko Toma ima godina?

?-deda(ivan, X).

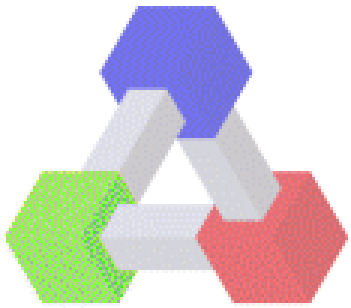
?-baka(mara, petar).

?-deda(X,_).

?

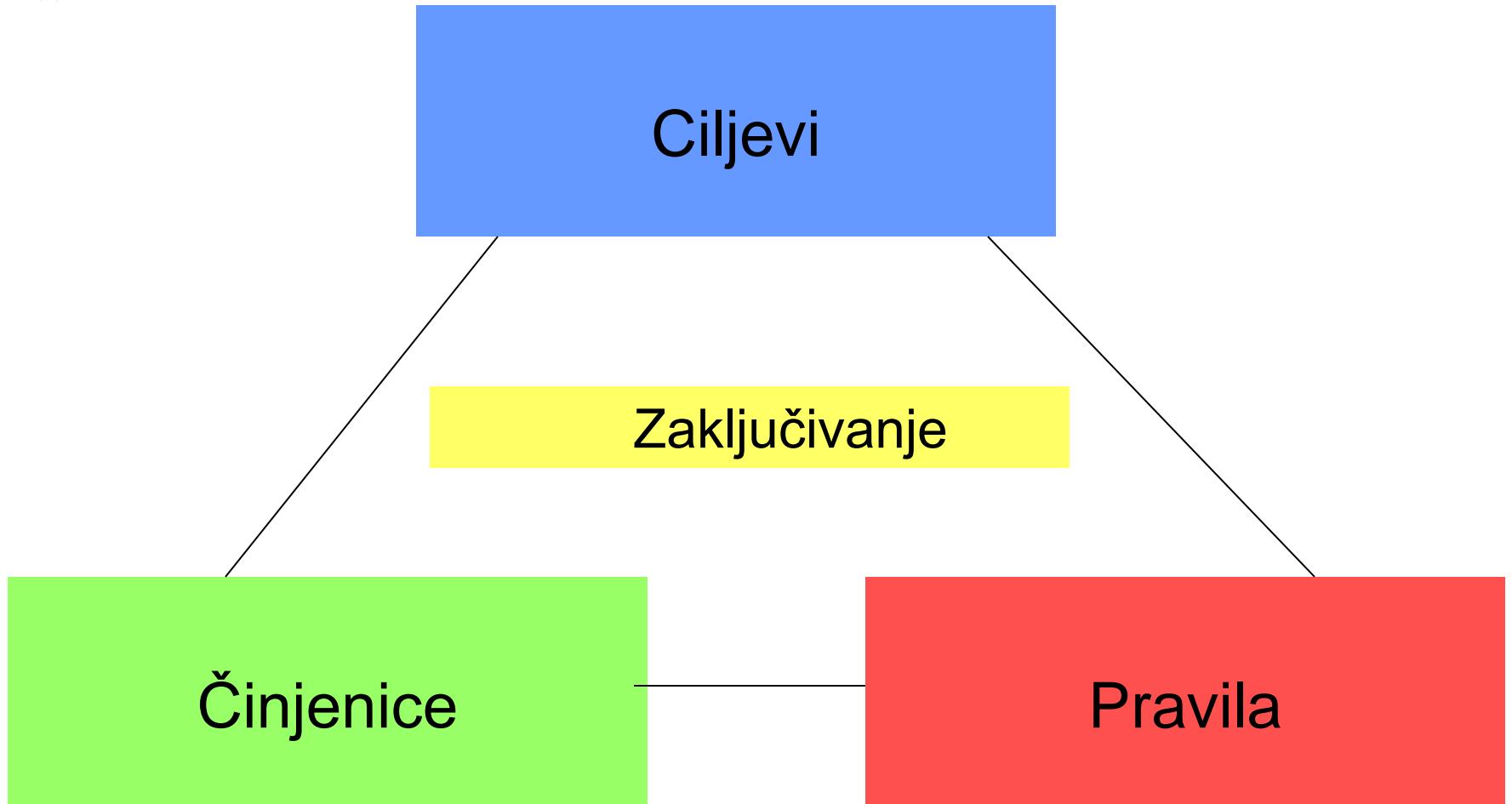

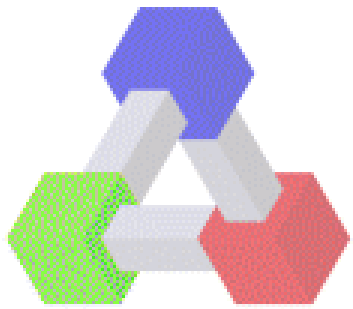

PROLOG

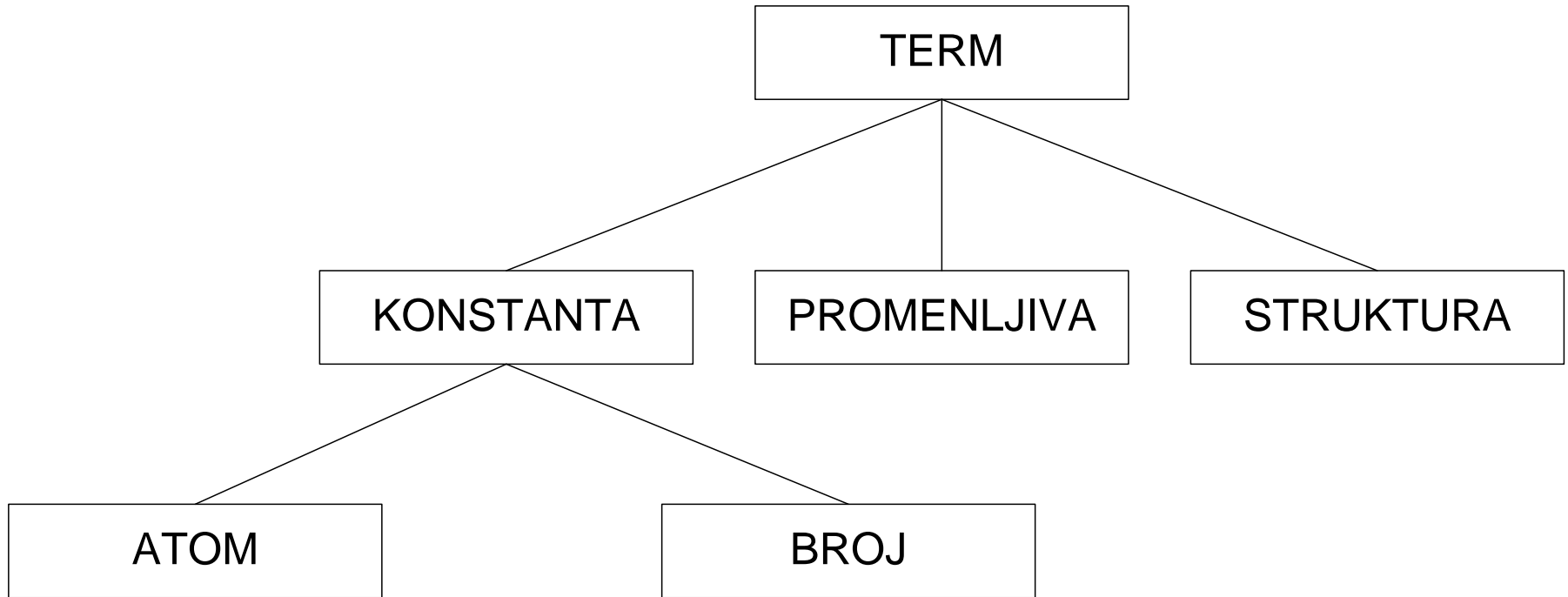

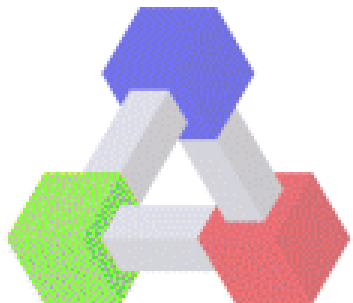

Sintaksa programskog jezika

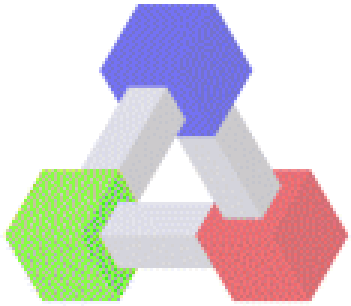

Atom

Atom je svaki niz simbola, cifara i «_» koji počinje malim slovom, ili je to niz posebnih znakova ili je to bilo koji niz znakova koji se nalazi unutar navodnika.

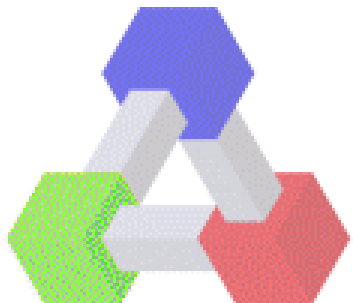

Atom

- `pera`
- `automobil1`
- `'Automobil'`
- `avion_Boing`
- `avionBoing`

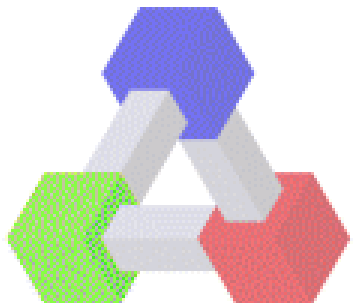
- `Pera`
- `avion boing`
- `3aviona`
- `_avion`
- `kanal(12,34)`

Brojevi

Brojevi su niz cifara koji počinje predznakom i ne razlikuju se posebno celi brojevi od realnih.

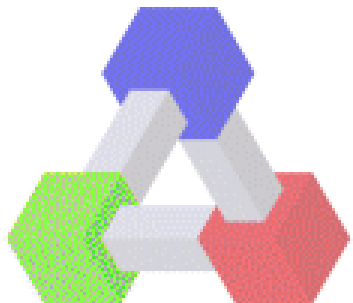

Brojevi

- 32
- -24
- 13.007
- 23000.12
- -170001.45

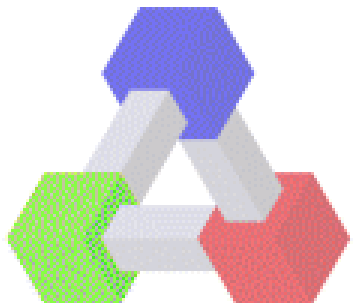
- 0xff1234
- 12,000.20
- $12+3i$
- $14 \cdot 10^6$
- jedan
- '12.3'

Promenljiva

Promenljive su neke veličine koje se tokom izvršavanja menjaju. One se imenuju nizom znakova koji počinje velikim slovom ili specijalnim znakom `_`. Specijalan slučaj je `_` promenljiva koja predstavlja takozvanu anonimnu promenljivu, odnosno vrednost ove promenljive nam nije od interesa.

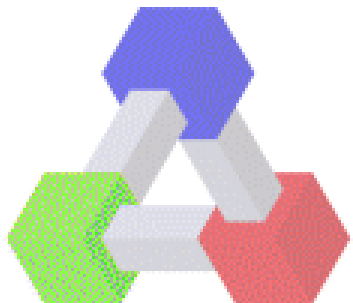
Promenljiva

- X
- Y
- Otac
- _promenljiva
- _
- Z1a

- x
- promenljiva
- 'X'
- z1A

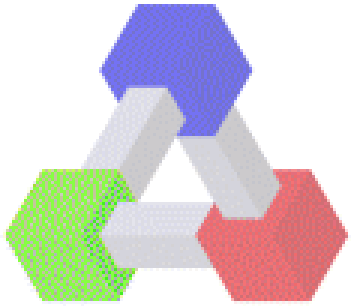

Struktura

Struktura je složen term koji se formira vezivanjem nekoliko jednostavnijih termova. *Funktor* je atom koji objedinjuje strukturu u jedinstvenu celinu. Strukture se razlikuju po imenu i broju argumenata.

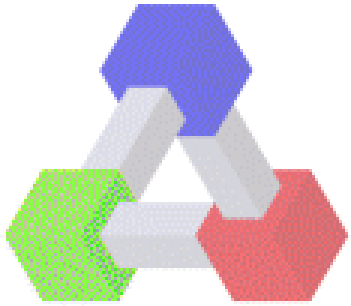

Struktura

- `otac(pera, Mika)`
- `dan(23, 2, 2006)`
- `radnik(pera, status(bolovanje))`
- `sortiraj(Lista, Rez)`
- `or1A(1,at, x(1,s))`
- `q(X,Y):-r(X,Y), p(X)`
- `dan(dan(1,2), 3)`

- `1otac(pera, Mika)`
- `pera_otac_mika`
- `dan[23|2|2005]`
- `Sortiraj(lista,Rez)`
- `'otac(pera, Mika)'`

Struktura

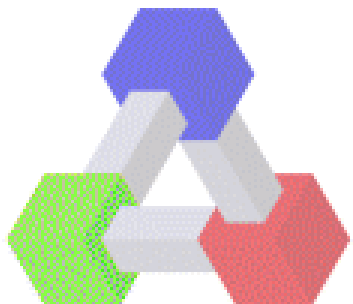
---

specijalna_veza(zaključak, pretpostavka)

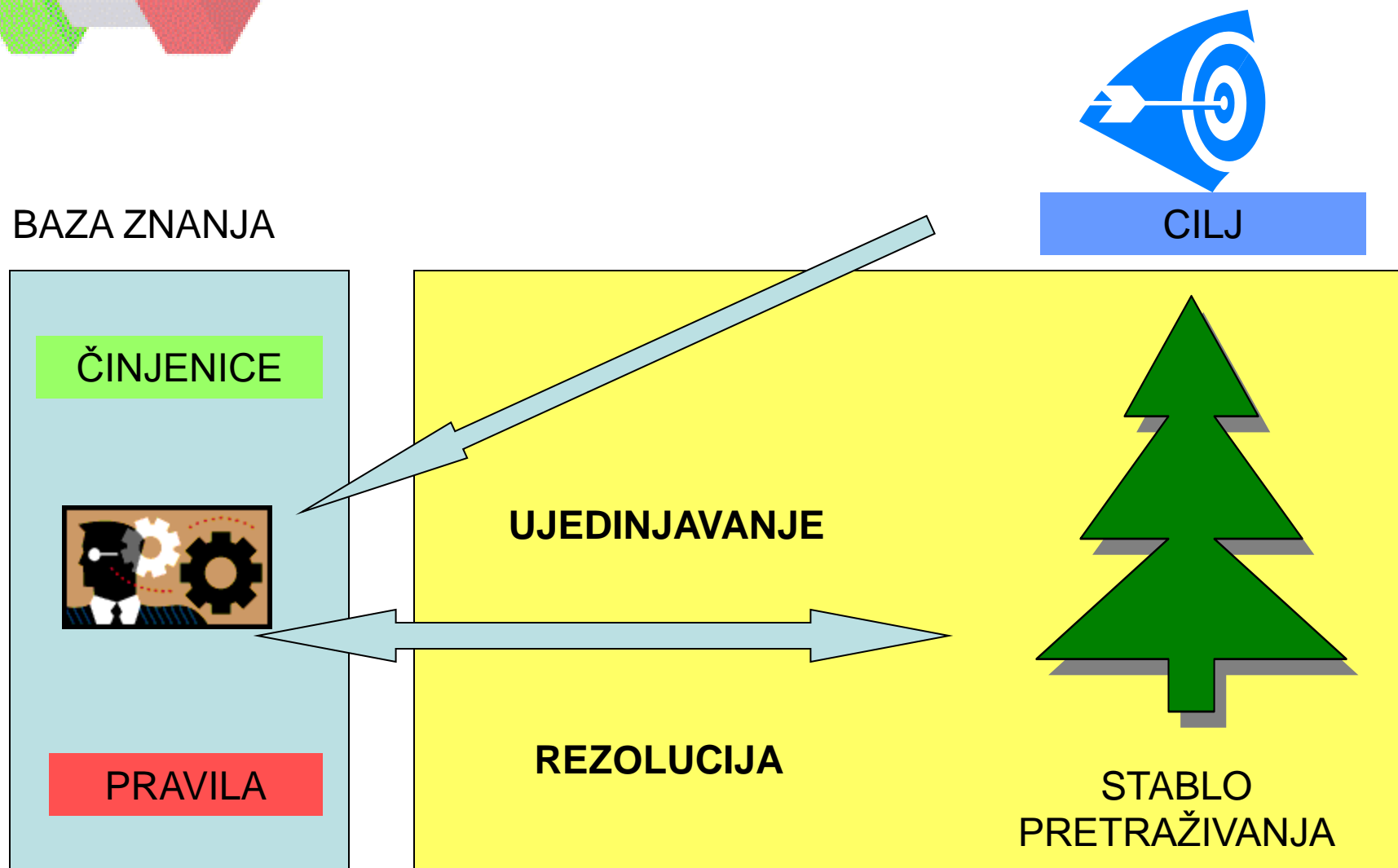
:- (zaključak, pretpostavka)

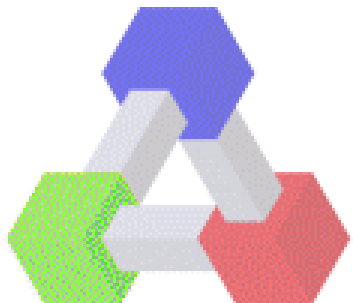
zaključak :- pretpostavka

roditelj(X, Y):-otac(X, Y);majka(X, Y)

Izračunavanje odgovora

Ujedinjavanje

Supstitucija

- je konačan skup S parova oblika $X = t$ za koje važi sledeće:
  - $\forall X$ se javlja samo u jednom paru iz S
  - Promenljive nema sa desne strane znaka $=$

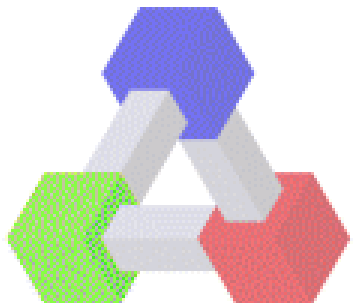
$A * S \quad A : \text{drug}(X, Y) .$

$S_1 = \{ X=\text{pera}, Y=\text{mika} \}$

$A * S_1 : \text{drug}(\text{pera}, \text{mika}) .$

$S_2 = \{ X=\text{brat}(\text{ana}), Y=\text{otac}(\text{ana}) \} \quad A * S_2 : \text{drug}(\text{brat}(\text{ana}), \text{otac}(\text{ana})) .$

$S_{2a} = \{ X=\text{pera}, X=\text{mika} \}$

Ujedinjavanje

Supstitucija

$$S_{2b} = \{ X=\text{pera}, Y=X \}$$

Instanca

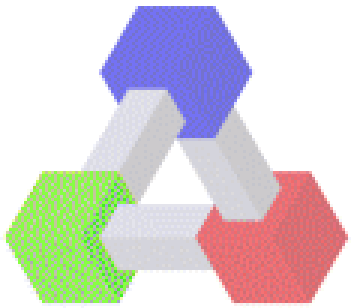
Term A je **instanca** terma B ako postoji supstitucija S za koju važi $A=B*S$

$$B: p(X) :- q(X), r(X, Y) .$$

$$S_3 = \{ X=a, Y=b \}$$

$$A = B * S_3$$

$$A: p(a) :- q(a), r(a, b) .$$

Ujedinjavanje

Ujedinjivost

Dva su terma ujedinjiva ako imaju zajedičku instancu.

$$C = A * S = B * S$$

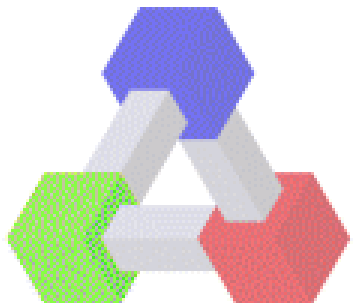
Primer

$A: p(a, Y) .$

$B: p(X, b) .$

$C = A * S_3 = B * S_3 ;$

$C: p(a, b) .$

Ujedinjavanje

Varijanta

Varijanta: Varijanta nekog terma A je instanca te strukture koja je dobijena primenom supstitucije koja sadrži samo promenljive.

Primer

$p(X) : \neg q(X), \quad r(X) .$

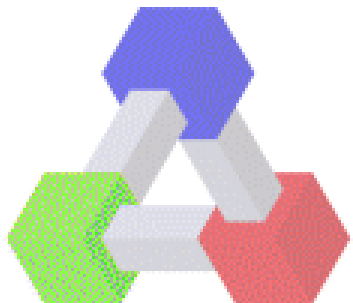
$P(Y) : \neg q(Y), \quad r(Y) .$

$p(K) : \neg q(K), \quad r(K) .$

$$S_6 = \{ X=Y \}$$

$$S_7 = \{ X=K \}$$

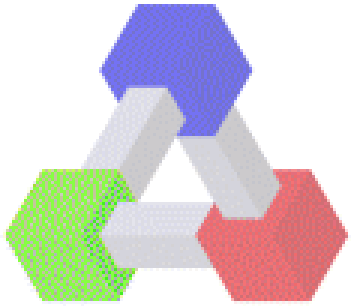

Ujedinjavanje

Proces ujedinjavanja dva terma

1. Dve strukture su ujedinjive ako imaju iste *funktore* i ako su svi argumenti jedne ujedinjive sa argumentima druge.
2. Ako su *termovi* A_1 i A_2 konstante onda su ujedinjivi samo ako su identični.
3. Ako je term A_1 promenljiv a A_2 proizvoljan term onda ujedinjavanje uspeva ako se promenljiva A_1 ne pojavljuje u termu A_2 . Pri ujedinjavanju A_1 sa A_2 promenljiva A_1 poprima vrednost terma A_2 . Ako je obrnuto isto važi.

Ujedinjavanje

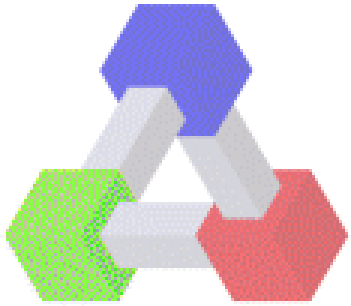
Proces ujedinjavanja dva terma

drug(a, b).
drugar(a, b).

drug(a, b).
drug(a, b, c).

brz(X).
brz(pas(X)).

brz(X).
brz(pas(Y)).

Ujedinjavanje

Mehanizam redukovanja cilja

Procedura rezolviranja se svodi na pojednostavljivanje zadatog cilja korišćenjem ujedinjavanja sve dok ne dobijemo prazan cilj.

(k1) $p(X, Y) :- q(X), r(X, Y)$.

(k2) $p(d, 4)$.

(k3) $q(a)$.

(k4) $q(b)$.

(k5) $q(c)$.

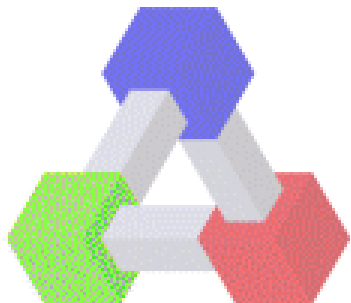
(k6) $r(a, 1)$.

(k7) $r(a, 2)$.

(k8) $r(c, 3)$.

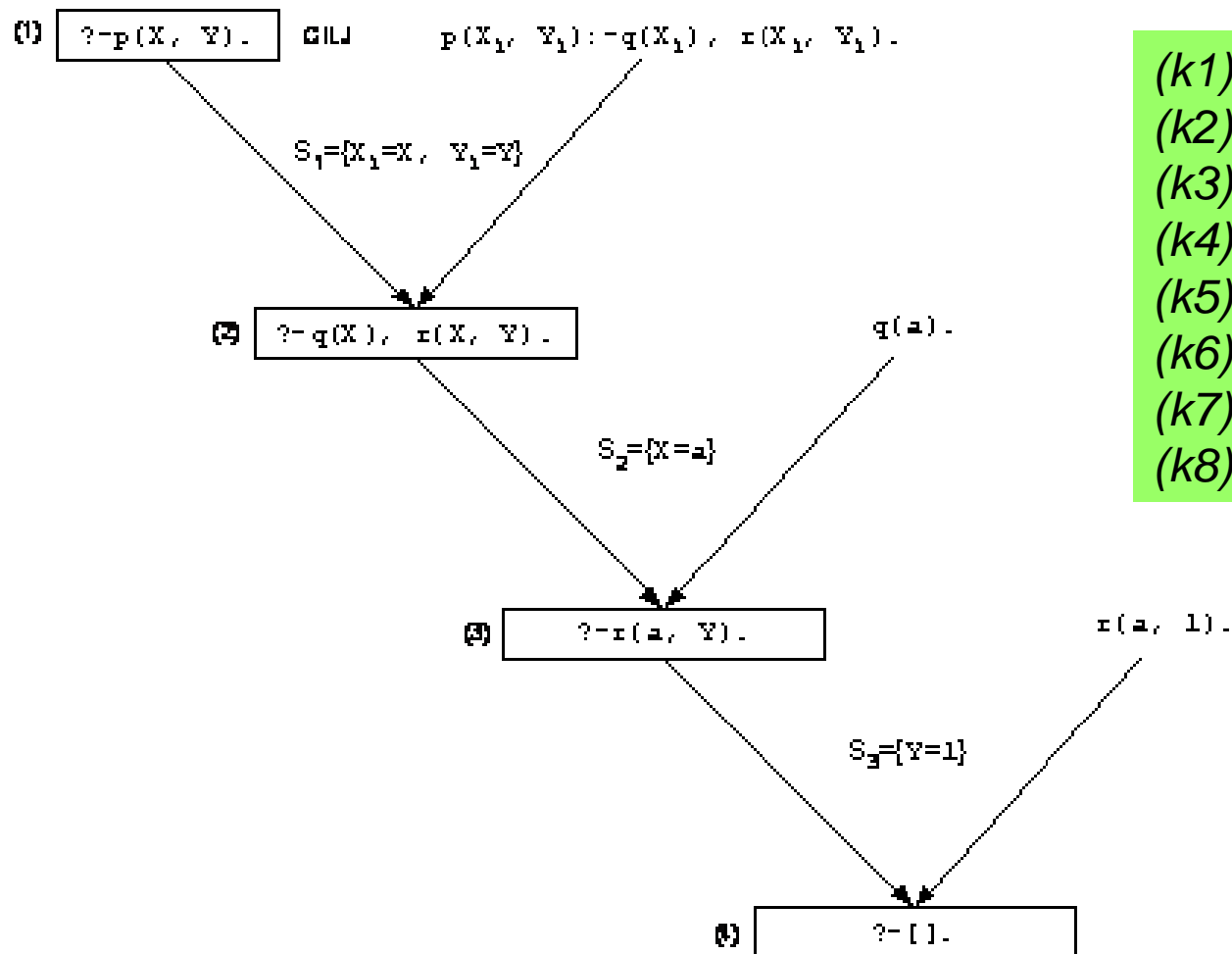
?- $p(X, Y)$

Kako da dobijemo koliko je X i Y?

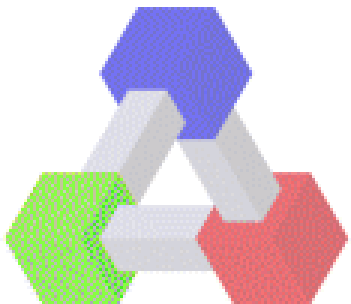

Ujedinjavanje

Mehanizam redukovanja cilja

(k1) $p(X, Y) :- q(X), r(X, Y).$
(k2) $p(d, 4).$
(k3) $q(a).$
(k4) $q(b).$
(k5) $q(c).$
(k6) $r(a, 1).$
(k7) $r(a, 2).$
(k8) $r(c, 3).$

Stablo pretraživanja

1. *Koren stabla* je polazni cilj C .

2. Neka je cilj oblika $?-C1, C2, \dots, Cn$. čvor stabla pretraživanja i neka je $C1$ pozitivan pod cilj tada taj čvor ima po jednog potomka za svaku klauzulu oblika $G:-T1, \dots, Tq$. za koju su strukture $C1$ i G ujedinjive.

Tada potomak cilja $?-C1, C2, \dots, Cn$. izgleda

$?-(T1, \dots, Tq, C2, \dots, Cn)*S$

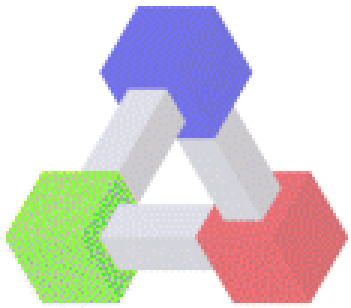
Gde je S najopštiji ujedinitelj struktura $C1$ i G .

Ujedinjive klauzule traže se odozgo prema dolja i s leva na desno.

3. Neka je cilj $?-C1, C2, \dots, Cn$. čvor stabla pretraživanja ali je $C1$ oblika $C1 = \text{not}(C1^*)$. Ako cilj ima $C1^*$ konačno stablo pretraživanja sa granom uspeha tada celi čvor nema potomaka.

Međutim, ako $C1^*$ ima konačno stablo pretraživanja ali bez grane uspeha onda je potomak cilj $?-C2, \dots, Cn$

4. Potomak koji nema ni jednog elementa naziva se prazan cilj $[]$

Stablo pretraživanja

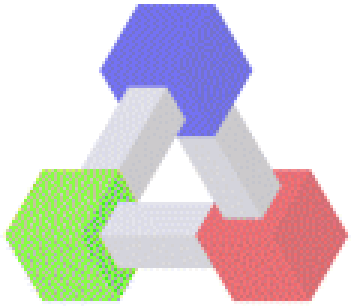

Čvor uspeha je čvor koji sadrži prazan cilj.

Grana stabla koje završavaju na čvoru uspeha nazivaju se **grane uspeha**.

Čvor koji sadrži ne prazan cilj a nema potomaka naziva se **čvor neuspeha**.

Grana neuspeha je grana koja završava na čvoru neuspeha.

Stablo pretraživanja

(k1) $p(X, Y):-q(X), r(X, Y).$

(k2) $p(d, 4).$

(k3) $q(a).$

(k4) $q(b).$

(k5) $q(c).$

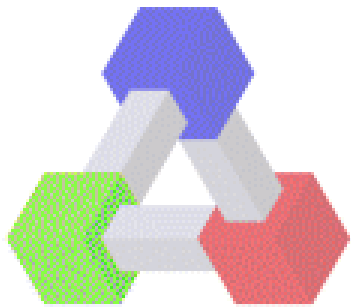
(k6) $r(a, 1).$

(k7) $r(a, 2).$

(k8) $r(c, 3).$

?- $p(X, Y)$

Kako da dobijemo koliko je X i Y?

Stablo pretraživanja

(k1) $p(X, Y) :- q(X), r(X, Y).$

(k2) $p(d, 4).$

(k3) $q(a).$

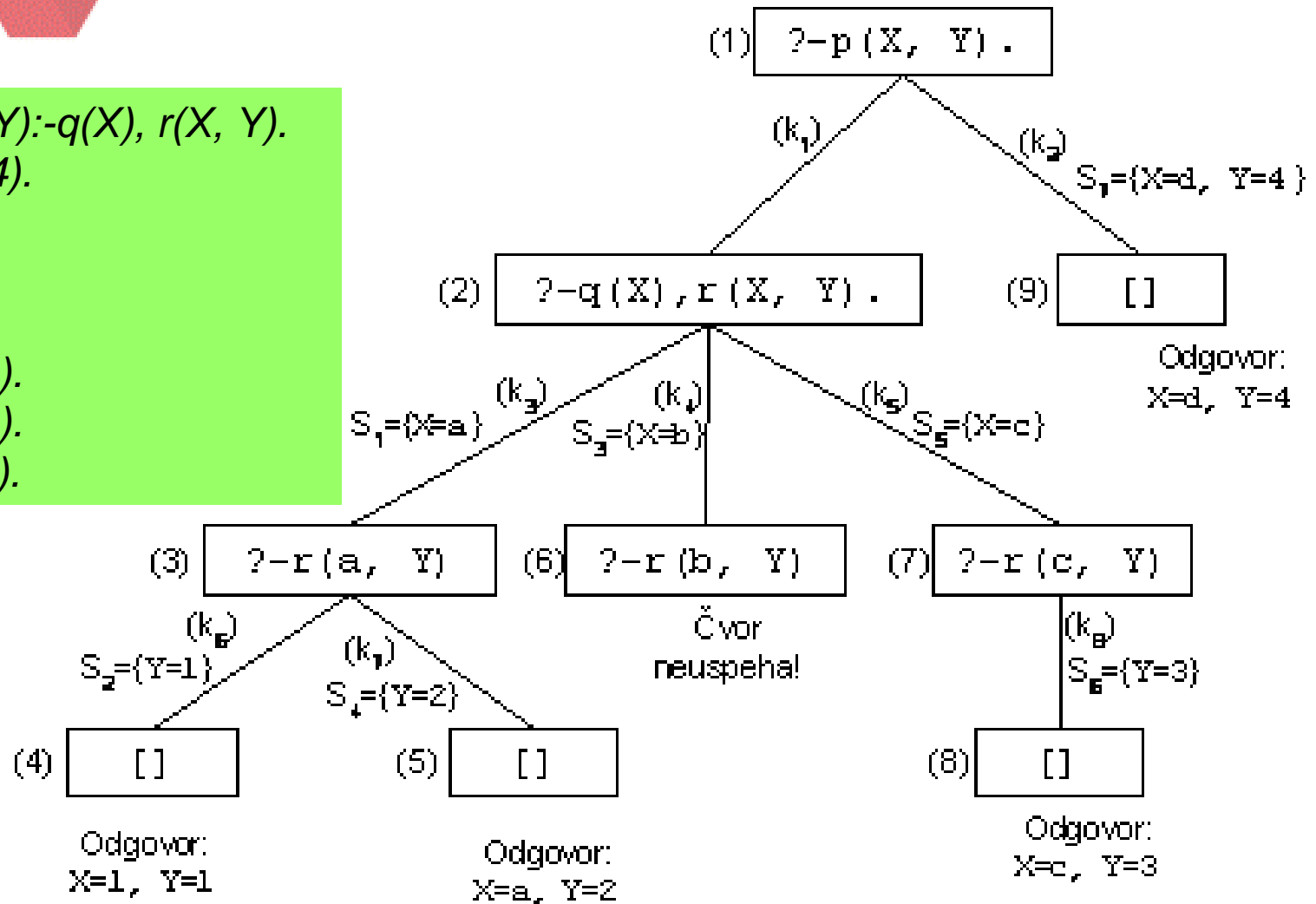
(k4) $q(b).$

(k5) $q(c).$

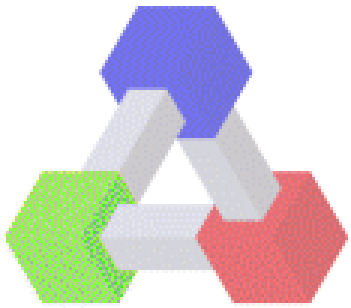
(k6) $r(a, 1).$

(k7) $r(a, 2).$

(k8) $r(c, 3).$

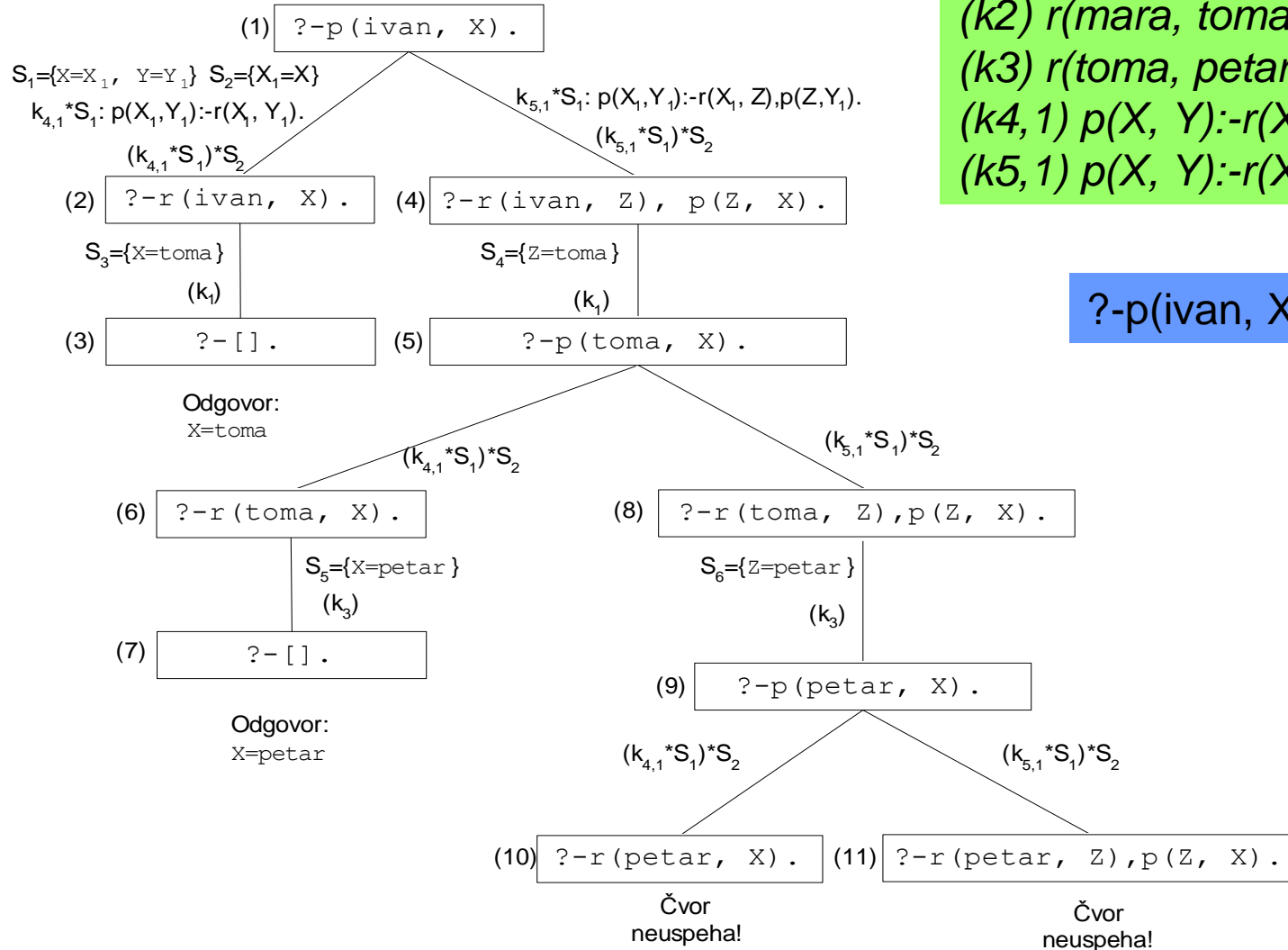

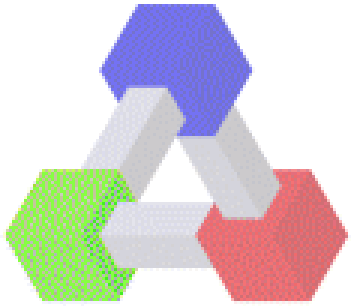

Stablo pretraživanja

$(k1) r(ivan, toma).$
 $(k2) r(mara, toma).$
 $(k3) r(toma, petar).$
 $(k4, 1) p(X, Y):-r(X, Y).$
 $(k5, 1) p(X, Y):-r(X, Z), p(Z, Y).$

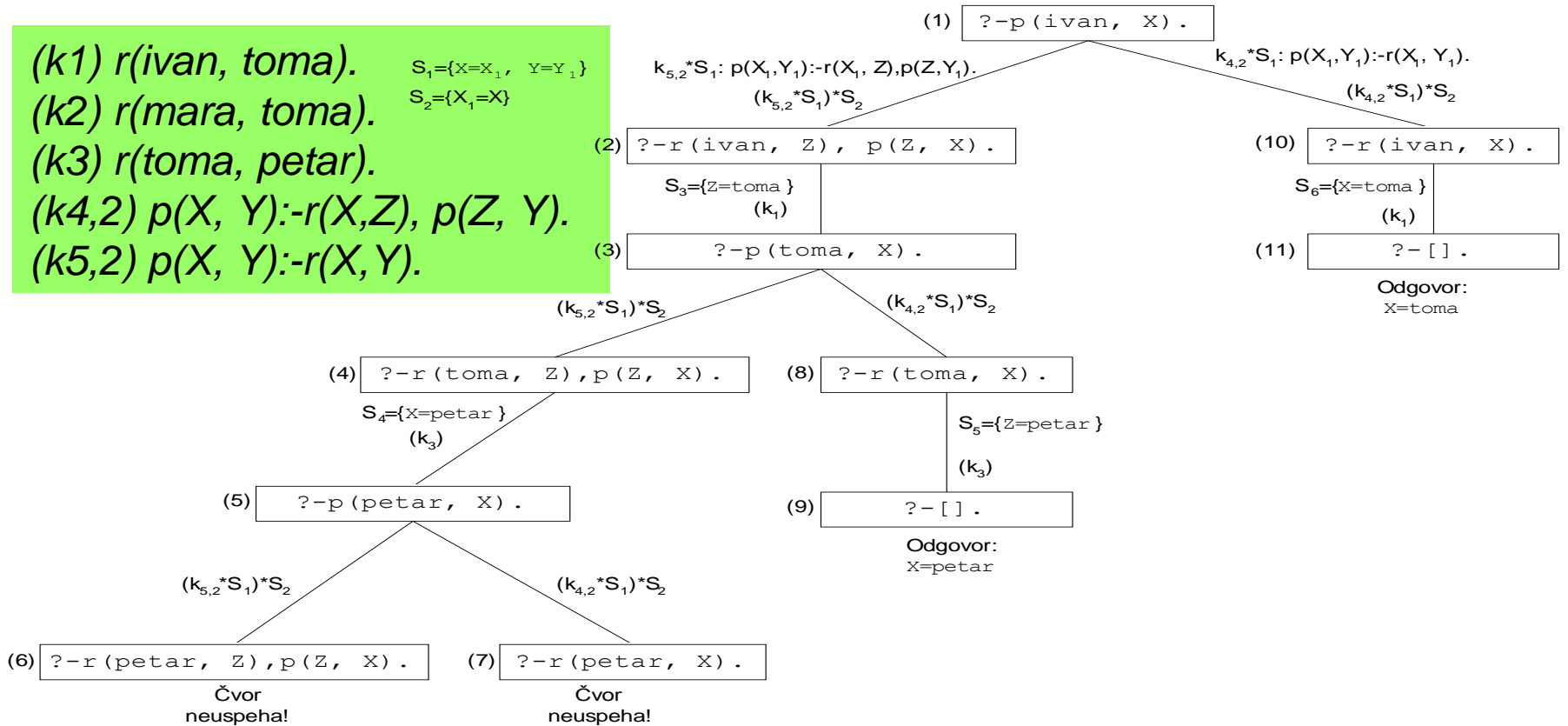
$?-p(ivan, X).$

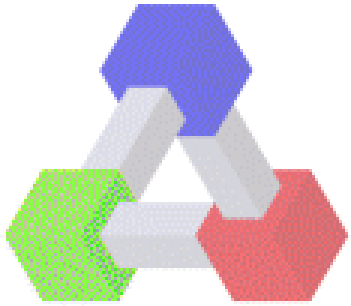

Stablo pretraživanja

$(k1) r(ivan, toma).$ $S_1=\{X=X_1, Y=Y_1\}$
 $(k2) r(mara, toma).$ $S_2=\{X_1=X\}$
 $(k3) r(toma, petar).$
 $(k4,2) p(X, Y):-r(X,Z), p(Z, Y).$
 $(k5,2) p(X, Y):-r(X,Y).$

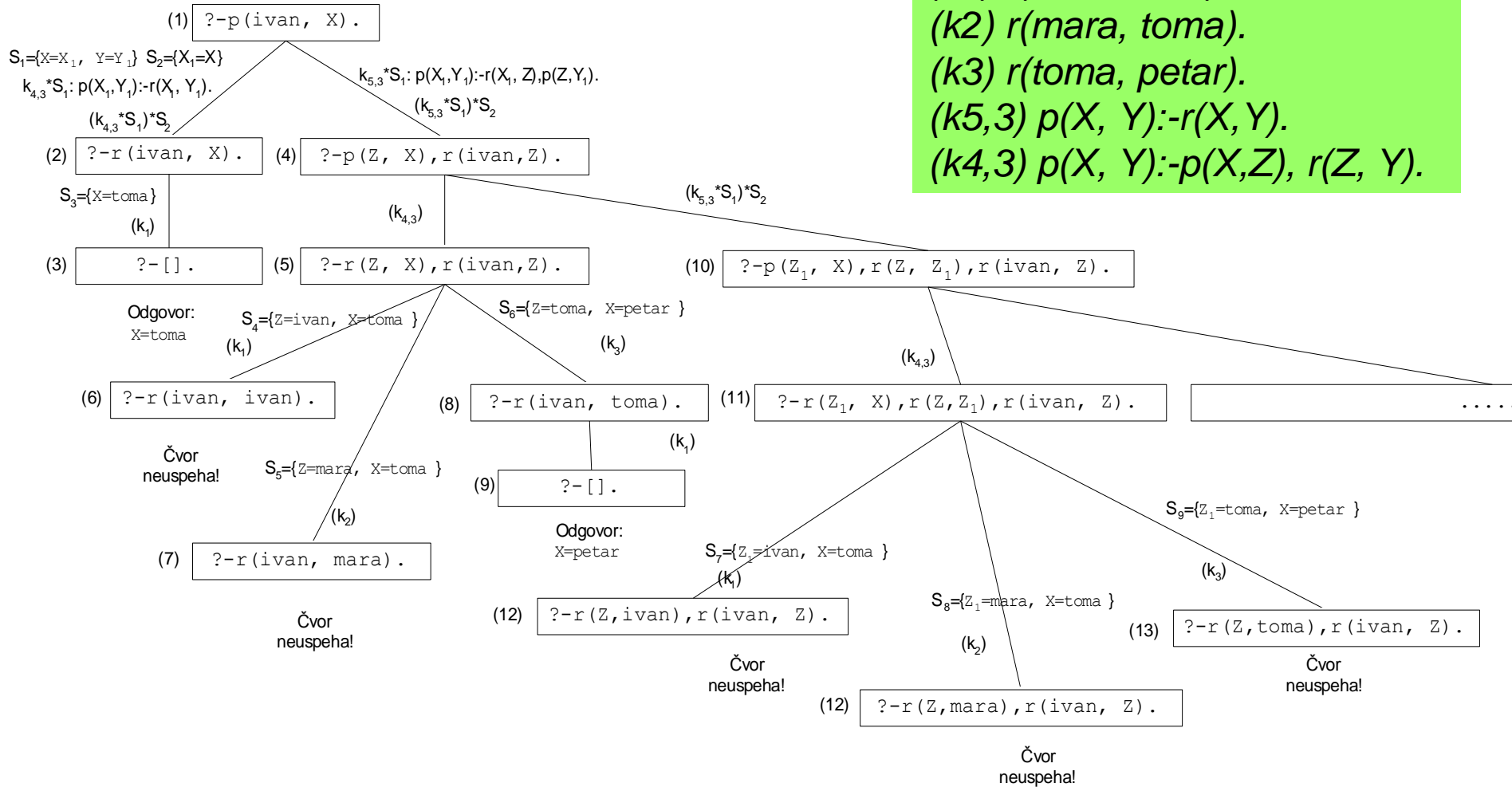

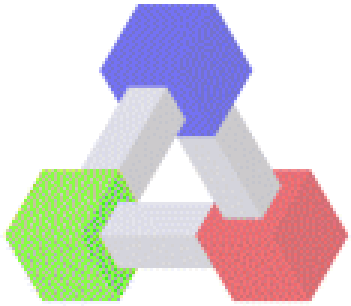
$?-predak(ivan, X).$

Stablo pretraživanja

$(k1) r(ivan, toma).$
 $(k2) r(mara, toma).$
 $(k3) r(toma, petar).$
 $(k5,3) p(X, Y):-r(X, Y).$
 $(k4,3) p(X, Y):-p(X,Z), r(Z, Y).$

Liste

---

a, b, c, d

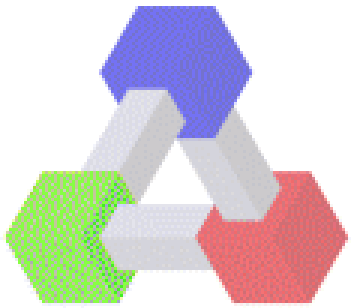
`st(a, st(b, st(c, p)))`

`[a | [b | [c | []]]]`

`[a,b,c]`

`[Glava | Rep]`

`[]` *prazna lista, lista bez elemenata*

Rad sa listama

Provera da li je struktura lista

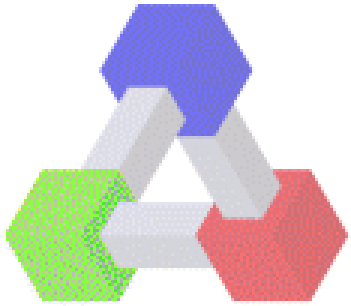
```
lista([ ]).  
lista([G|R]):-lista(R).
```

Traženje elementa u listi

```
element(X, [X|_ ]).  
element(X, [Y|R]):-element(X,R).
```

Spajanje dve liste

```
pripoji([], X, X).  
pripoji([X|R], Y, [X|Z]):-pripoji(R, Y, Z).
```


Rad sa listama

Primeri korišćenja

```
?-lista([ ]).
```

```
yes
```

```
?-lista([a, r, 1, 2, dan(23,4)]).
```

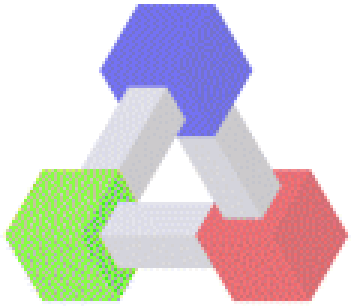
```
yes
```

```
?-element(b, [a, b, c]).
```

```
yes
```

```
?-element(X, [a, b, c]).
```

```
X=a; X=b; X=c
```


Rad sa listama

Primeri korišćenja

```
pripoji([], X, X).
```

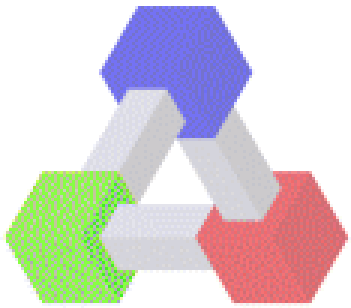
```
pripoji([X|R], Y, [X|Z]):-pripoji(R, Y, Z).
```

```
?-pripoji([a, b, c], [d,e], X).
```

```
X=[a,b,c,d,e]
```

```
?-pripoji([a,c], X, [a,c,d,e,f]).
```

```
X=[d,e,f]
```


Rad sa listama

Obrtanje elemenata liste

```
obrni([], []).  
obrni([X|Xr], Y):-obrni(Xr, Yr), pripoji(Yr, [X], Y).  
obrni1(L, OL):-obrni(L, [], OL).  
obrni([], OL, OL).  
obrni([G|R], S, OL):-obrni(R, [G|S], OL).
```

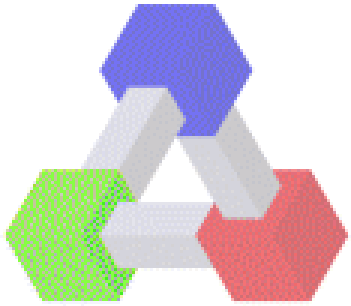
Brisanje elementa iz liste

```
brisi(X, [X|R], R).  
brisi(X, [Y|R], [Y|R1]):-brisi(X, R, R1).
```

Dodavanje elementa u listu

```
dodaj(X, L, VL):-brisi(X, VL, L).
```


Rad sa listama

Permutacija elemenata liste

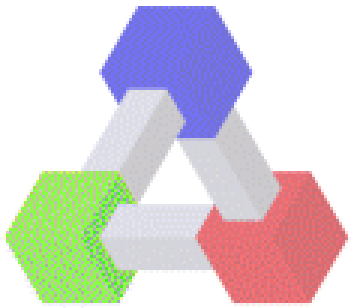
```
permutacija([], []).  
permutacija([X|L], P):-permutacija(L, L1), ubaci(X, L1, P).
```

Provera da li je lista uređena

```
uredjena([X]).  
uredjena([X|[Y|R]]):-X=<Y, uredjena([Y|R]).
```

Sortiranje

```
sortiraj(L, SL):-permutacija(L, SL), uredjena(SL).
```


Rad sa listama

Podlista

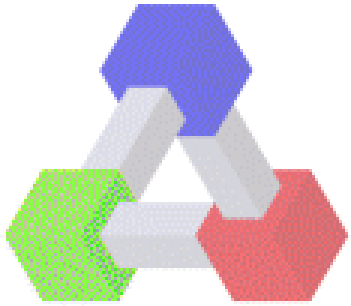
```
podlista(S, L):-pripoji(L1, S, L2), pripoji(L2, L3, L).
```

Broj elemenata liste

```
broj_elementata([], 0).  
broj_elementata([G|R], N):- broj_elementata(R, N1), N is N1 + 1.
```

Suma elemenata liste

```
suma_elementata([], 0).  
suma_elementata([G|R], N):- suma_elementata(R, N1), N is N1 + G.
```

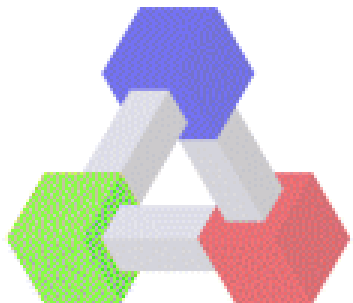

Rad sa listama

Quick sort algoritam

```
qsort([], []).  
qsort([G|R], T):-manji(G, R, LM),  
    veci(G, R, LV),  
    qsort(LM, SLM),  
    qsort(LV, SLV),  
    pripoji(SLM, [G|SLV], T).  
manji(G, [], []).  
manji(X, [G|R], [G|R1]):-G=<X, manji(X, R, R1).  
manji(X, [G|R], R1):-G>X, manji(X, R, R1).  
veci(G, [], []).  
veci(X, [G|R], [G|R1]):-G>=X, veci(X, R, R1).  
veci(X, [G|R], R1):-G<X, veci(X, R, R1).
```


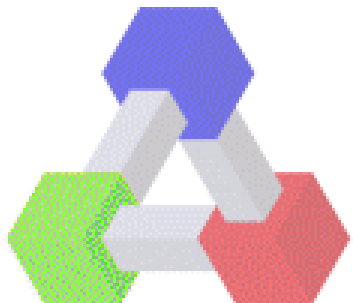
Diferenciranje matematičkih izraza

$$f(x) = (2 * x + 1)^5 + (x + 1)^4$$

$$\frac{df(x)}{dx} = ?$$

$$5 * (2 * x + 1)^4 * 2 + 4 * (x + 1)^3$$

Diferenciranje matematičkih izraza

Tablica osnovnih izvoda

izvod(x, 1).

izvod(x^N, N*x^N1):-integer(N), N>1, N1 is N-1.

izvod(N, 0):-integer(N).

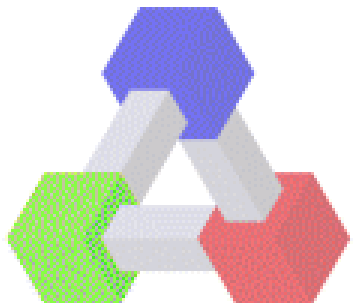
izvod(U^N, N*U^N1*Du):-integer(N), not(N=0), N1 is N-1, izvod(U, Du).

izvod(U+V, Du+Dv):-izvod(U, Du), izvod(V, Dv).

izvod(U*V, Du*V+U*Dv):-izvod(U, Du), izvod(V, Dv).

?-izvod((2*x+1)^5, T).

T = 5* (2*x+1)^4* (0*x+2*1+0)

Diferenciranje matematičkih izraza

Tablica osnovnih izvoda

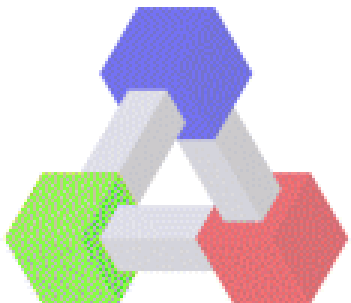
izvod($\sin(U)$, $Du \cdot \cos(U)$):-izvod(U , Du).

izvod($\cos(U)$, $-Du \cdot \sin(U)$):-izvod(U , Du).

?- izvod($\sin(x)^3$, T)

$T = 3 \cdot \sin(x)^2 \cdot (1 \cdot \cos(x))$.

integral(U , V):-izvod(V , U).

Ciljevi u prologu

Ako je dat program:

```
otac(mirko, vladimir).  
otac(vladimir, petar).  
otac(petar, milan).  
majka(milena, vladimir).  
majka(sonja, petar).  
majka(marija, milan).  
roditelj(X,Y):-majka(X, Y).  
roditelj(X,Y):-otac(X,Y).  
predak(X, Y):-roditelj(X, Y).  
predak(X, Y):-roditelj(X, Z),  
                predak(Z, Y).
```

Kako biste u PROLOG-u postavili pitanje:

1. Ko su očevi?
2. Da li je milena majka?
3. Kome je Mirko otac?
4. Ko je Milanov otac?
5. Da li je Sonja Petrova majka?
6. Ko su Milanovi preci?
7. Kome je Vladimir roditelj?
8. Ko je kome majka?
9. Ko je Petrov roditelj?